

Alla räknas- helhetsskapande undervisning inom småbarnspedagogik

Hannah Kaihovirta, Docent, Universitetslektor estetiska ämnenas didaktik

Sedan 2018 har estetiska ämnen inom det svenskspråkiga utbildningsprogrammet för småbarnspedagogik vid Pedagogiska fakulteten vid Helsingfors universitet och Nordisk kulturkontakts specialbibliotek samarbetat kring helhetsskapande verkstäder inom småbarnspedagogik. Samarbetet inleddes samma år som den nationella planen för småbarnspedagogik och förskola reviderades i Finland.

Samarbetet genomförs inom en kurshelhet vid lärarutbildningen där kurserna *Bildkonst och visuella uttrycksformer* och *Barnlitteratur och drama* är sammanförda till studier i hur helhetsskapande undervisning kan genomföras hållbart i småbarnspedagogisk verksamhet. Samarbetet genomförs så att studerande i småbarnspedagogik får inblick i hur biblioteket arbetar med barnlitteraturpedagogisk verksamhet. Under handledning av specialbibliotekarie Mikaela Wickström planerar och genomför studerande lässtunder och konstbaserade multimodala verkstäder som anpassas till ålder och målgrupp inom småbarnspedagogik och förskola. Det här sker i anslutning till de årliga teman som biblioteket har för att närma sig nordisk barnlitteratur, aktuella teman inom barnlitteratur eller aktuella kultur- och samhällsfrågor. De studerande bearbetar och reflekterar över det material som skapas i anslutning till verkstäderna och omarbetas till lärarhandledningar som distribueras till fältet genom bibliotekets nordiska nätverk, utställningar och evenemang.

Samarbetet dokumenteras och bidrar till pedagogiskt forsknings- och utvecklingsarbete inom helhetsskapande verksamhet inom småbarnspedagogik vid den svenskspråkiga lärarutbildningen vid Helsingfors universitet.

Syftet med samarbetet är att stärka estetiska ämnenas plats i småbarnspedagogisk verksamhet samt att synliggöra den kvalitet och potential som samarbete mellan flera institutioner har för hållbar småbarnspedagogisk verksamhet. Den småbarnspedagogiska målsättningen följer en struktur där:

- barnets vara, lust att leka och nyfikenhet står som utgångspunkt för lärande
- småbarnspedagogens vara, lust att leka och lära samt nyfikenhet ses som professionell resurs
- bildspråk, läslust, berättande, reflektion och gemenskap och deltagarkultur ses som resurs
- nordisk medvetenhet implementeras som professionell erfarenhet, bildning och möjlighet inom småbarnspedagogik
- institutionellt samarbete kring innehåll och strukturer är en småbarnspedagogisk resurs
- förvalta, förstå och förändra barnlitteratur grundas som pedagogisk resurs inom småbarnspedagogik
- möte mellan olika professioner (specialkunskap, författare, pedagoger, ledarskap mm.) nätverk, stärkande språkkultur och långsiktighet
- mångfald, flerspråkighet och social rättvisa är en värdegrund i det småbarnspedagogiska arbetet.

På grund av en världsomfattande pandemi var våren 2021 var ett ytterst speciellt verksamhetsår för alla. Samarbetet mellan de estetiska kurserna inom småbarnspedagogik vid den svenskspråkiga lärarutbildningen vid Helsingfors universitet och biblioteket fick en ny dimension i och med att vi skapade nya sätt att mötas kring barnlitteratur genom distansundervisning, webinarier och digitalt stödda lässtunder på distans.

Som utgångspunkt för det tematiska samarbetet stod barnboken *Alla Räknas* av Kristin Roskifte (Natur & Kultur, 2020, översättning av Johanna Thydell), vinnare av Nordiska rådets barn- och

ungdomslitteraturpris 2019. Vid det inledande webinariet i kursen erbjöd Mikaela och författaren Kristin en introduktion till hur arbeta med barnlitteratur med barn och unga. Under kursens gång utvecklade de studerande i grupper och tillsammans med Mikaela verkstäder och lässtunder som genomfördes tillsammans med 11 grupper från daghem, förskola och åk 1 i Helsingforsregionen. Här följer en redigerad sammanfattning av de boksamtal och verkstäder som planerades av studenterna under kursen. Studenterna uppmanades att arbeta med kritisk medvetenhet i olika frågor som berör barns vardag och att pröva på kreativa och lekfulla ingångar. Uppgifterna är glimtar av helhetsskapande lärande för att med lågtröskel komma igång och skapa spännande lässtunder för alla barn kring boken. Vi önskar att de skall inspirera till tolkande läsning och meningskapande för er som tar er an boken *Alla Räkñas* som en del av er småbarnspedagogiska verksamhet, förskola eller i nybörjarundervisning.

Pedagogiskt material för *Alla räknas* av Kristin Roskifte (Natur och Kultur, 2020)

18 PÅ BIBLIOTEKET

BILDTEXT: Arton människor på ett bibliotek. En funderar på hur många berättelser som egentligen ryms där. Två av dem hittar något mer än bara böcker.

Nyckelfrågor för meningsskapande boksamtal:

Vad är ett bibliotek?

Vem kan gå till ett bibliotek?

Vem på bilden funderar på hur många berättelser som egentligen ryms där?

Vilka två i bilden hittar något mer än bara böcker?

Vad annat än böcker kan man hitta på ett bibliotek?

20 HISTORIELEKTION

BILDTEXT: Tjugo personer på en historielektion. En tänker på alla som levt före oss. En har tappat bort klassens maskot. En oroar sig för fotbollsträningen. En kommer att bli statsminister.

Nyckelfrågor för meningsskapande boksamtal

Har ni sett en liknande bok förut?

Varför har illustratören tecknat människorna i färg och lämnat bakgrunden vit?

Vad ser ni på bilden?

Vad tänker ni på när ni ser bilden?

Vem tror ni är den som oroar sig för fotbollsträningen?

Hur känner sig den som tappat bort klassens maskot?

Var hittas klassens maskot?

Vem kommer att bli statsminister?

Vems är rullstolen i klassrummet?

Vad drömmer olika människor på bilden om?

27 KONSTUTSTÄLLNING

BILDTEXT: Tjugosju människor på en konstupställning. En av dem är konstnären. En är med om en stor konstupplevelse. Två fann varandra på biblioteket.

Alla har kommit till konstutställningen för att se omtalade mästerverket.

Hur tror ni verken ser ut? Undersök bilden, samtala och använd er fantasi genom att själva skapa utställningens mästerverk. Använd fritt ändamålsenliga material och skapa en egen konstutställning!

100 SKOLGÅRDEN

BILDTEXT: Hundra personer på en skolgård. En ramlar snart och slår sig. En kommer att uppfinna ett vaccin som räddar miljontals liv.

I boken alla räknas kan vi se hur människor fungerar tillsammans på olika platser, under olika tider och i olika sammanhang. Det är människor som har ett förflutet, ett nu och en framtid. Det är människor i olika åldrar, med olika bakgrund, med olika drömmar och många likheter och olikheter. Det är människor i små och stora grupper. Det är människor som känner varandra och människor som är obekanta med varandra. Det de alla har gemensamt är att de är med i den här bokens berättelse.

Nyckelfrågor för meningsskapande boksamtal

På bokuppslaget Skolgården – 100 händer en hel del. Precis som det brukar vara på en skolgård.

Vilka tankar väcker texten?

Finns det krångliga ord i texten? Vilka? Hur kan vi ta redan på vad de betyder?

Vad är ett vaccin? Hur kan vaccin rädda miljontals liv?

Vilka tankar väcker bilden?

Vem och vad finns i förgrunden/mellangrunden/bakgrunden?

Hurudana figurer, färger, former ser ni på bilden?

Vad är likadant som på er gård – vad är annorlunda?

Är det någon av personerna som påminner om människor ni känner?

Var skulle ni villa leka om ni skulle vara på den här skolgården?

Vilket barn lade ni märke till och varför?

Kan alla vara med och leka?

Vem rör sig snabbast?

Vem har gula kläder?

VERKSTAD: Planera och designa en skolgård

Bekanta er på ett nytt sätt med ert daghems/skolas uterum. Bekanta er med natur, parker, lekparkar, skolgårdar genom att besöka dem eller se på bilder, filmsnuttar. Planera, måla och bygg med hjälp av naturmaterial en möjligheternas skolgård på till exempel ett stort papper och fundera tillsammans i mindre grupper på bra lösningar. Låt projektet ta tid. Foto eller filmdokumentera

gärna process och produkt och visa för föräldrar, beslutsfattare eller andra som tycker att det är viktigt med bra lekplatser för barn.

Hur känns skolgården trygg, välkomnande och rolig?

Hurdana regler finns det på den skolgården?

Hur ser den ut? Finns där mycket träd, en stor sandplan eller till och med en strand?

Hurdana leksaker och en hurdan lekplats finns det på gården?

Vad allt kan man leka på den gården?

Hur ser ni till att alla barn på gården har en möjlighet att ha det roligt?

VERKSTAD: Sifferjakten

Mål: Att etablera en förståelse för samband mellan antal och siffror. Räkna och observera.

Beroende på vilket uppslag ni väljer och på målgruppens ålder och gruppens storlek kan uppgiften anpassas och varieras.

Material: En ask, till exempel 30 kort. Du skall ha 10 kort med motiv från uppslaget som har något med bilden och texten att göra. Förbered bildkorten genom att färgkopiera bilder från uppslaget och skriv in frågor och siffror på de 20 andra korten.

Metod: Samla barnen i en ring. Låt barnen dra varsitt bildkort med en fråga ur asken, läs frågan på baksidan. Sök tillsammans svar på frågan från uppslaget. Samtala, räkna och upptäck tillsammans. Det kan vara bra att ha flera böcker till hands så att alla ser uppslaget bra.

VERKSTAD: Bildspråk, ljud och rörelse

I boken *Alla räknas* är det något på gång på alla uppslag. Ibland är det lugnt och tyst, ibland är det en himla fart. Ett sätt att tolka bokens berättelse är att undersöka, skapa och samtala om de ljud som kan höras i bokens bildvärld. Vilka rörelser finns i bildvärlden? Vilka dofter? Vilken tid på dagen, vilken årstid är det? Är det varmt, är det kallt?

Barnen kan tillsammans skapa ljud, banda, spela eller teckna och/eller skriva ned allt de föreställer sig (pedagogisk dokumentation av vuxna är även möjligt att göra förstås). Arbeta gärna i små grupper och dela sedan med flera grupper era upplevelser och upptäckter. Om möjligt fotografera/filma arbetet och se på det hela via storskärm tillsammans.

BOKSAMTAL och VERKSTAD om känslor

I boken vimlar det av människor som är med om olika saker och som känner sig glada, oroliga, ängsliga, vilda, trötta, förväntansfulla. Det finns många sätt att uttrycka känslor på bilder. Genom olika rörelser, kroppsspråk och ansiktsuttryck. Ibland kan också omgivningen i bilden skapa en känsla, en stämning. Välj ett uppslag i taget och undersök tillsammans i små grupper hur känslor kommer till uttryck i bild och hos barnen själva. Hur tecknar man egentligen känslor?

Nyckelfrågor för meningsskapande boksamtal genom hela boken

Vilka känslor kan du se på bilden?

Kan man alltid se en känsla från ett ansiktsuttryck?

Hur ser du vad andra människor känner?

Hur uttrycker du vad du känner?

Finns det någon grej, något knep eller någon som du kan ta till hjälp när du ska uttrycka dina känslor?

Kan man känna flera känslor på samma gång? Eller under en hel dag?

Hur möter du andras känslor. Hur svarar man på olika känslor?

VERKSTAD: LEK och LÄRANDE

Boken inspirerar och stimulerar till lek och lärande i barnens vardag. I boken står folk på rad, hoppar omkring, går tyst mellan hyllor, sitter på stolar, solar och demonstrerar. Hur kan man visa det här med kroppen? Finns det lekar som påminner om det som finns i boken där alla kan vara med? I många spel och lekar ingår siffror och räknande. Boken öppnar för samtal och frågor kring det här?

En klassisk lek är "Knuten". Alla deltagare står i en ring och sträcker ut armarna och går inåt. Sedan fattar de tag i två händer. När alla fattat tag om två händer gäller det att trassla ut knuten utan att släppa taget om varandra. Målsättning med leken: Knuten kan inte lösas utan alla barnens hjälp. Alla räknas och alla behövs.

En annan klassisk lek är "Stjärnjakten". Föreställ er att ni är stjärnor på himlavalvet. Ta hjälp av ficklampor och mörklägg och rör er som skinande ljuspunkter utspridda i lärmiljön. Leken går ut på att några uppgifter och frågor ska lösas tillsammans. Välj till exempel fyra uppgifter som kan vara koder för att komma fram till ett gemensamt mål under Stjärnjakten. Den första uppgiften kan vara en musikfråga, den andra något som barnen kanske vet om stjärnor eller rymden. Den tredje frågan/koden kan vara önskningar som barnen kan sända ut i rymden. Den fjärde frågan under Stjärnjakten kan vara att skapa stjärnkikare av till exempel papperrör eller annat material. När Stjärnjakten avslutas kan barnen få bekanta sig med ett riktigt teleskop, få se en kortfilm om rymden eller få stiga in i en skapande stjärnvärld på daghemmet, i förskolan eller i skolan. Uppgiften kan kopplas till det allra sista uppslaget i boken där 7500 000 000 är siffran!

SKAPA FRAMTIDSDRÖMMAR

I boken finns många olika människor och sätt att leva. Också många yrken syns på de olika uppslagen. Hurudana yrken behövs i framtiden? Teckna, gör collage eller skapa i modelleringsmassa olika möjliga framtidsyrken. Fotografera figurerna, samtal om framtida yrken och drömmar. Hur får man ett yrke?

INFO

Materialet skapat av studenter inom Småbarnspedagogik, första kursåret 2021, Pedagogiska fakulteten, Helsingfors universitet

Julia Andersson, Iris Anttila, Pia Bengts, Christina Bäckman, Thai Dang, Ida Engman, Agneta Eriksson, Anna Fransman-Grönqvist, Wilma Grönqvist, Franciska Grönvall, Sofia Haglund, Jatta Himmanen, Alexandra Ingraesus, Alex Johansson, Emma Jönsson, Alexandra Kamppinen, Johanna Kuusilaakso, Lise Lehto, Tanja Limonta-Thomssen, Nico Lindgren, Pamela Malmsten,

Satu-Helena Martin, Sofia Rikberg, Ronja Ruusuvaara, Vera Strandberg, Jeanette Ståhlberg-Nordström, Martina Vuorelma, Andrea Österman